

Το ιερό δέντρο της Άρτεμης και οι Μογγόλοι: Τοπία εξέγερσης

Δημήτρης Λεοντζάκος*

1.

Πιστεύω σε έναν μυστικισμό του απλού αντικειμένου, του πεταμένου, του πιο κοινού. Του απόντος, του παραγνωρισμένου, του ριζωμένου, του κοντινού. Του απόντος επειδή είναι τόσο παρόν που δεν φαίνεται. Στην αποφατική θεολογία του ανοιχτού πεδίου, της ίσιας γης: αυτής της εξίσωσης όπου το τίποτα ίπταται χαμηλά, υπάρχει εδώ, τώρα, κοντά. Στη μεταφυσική της καμπύλης μιας απλής γραμμής: ενός γυμνού κλαδιού ή ενός άφωνου δέντρου.

2.

Εξέγερση για εμένα είναι να σηκωθείς, να εγερθείς, να σταθείς, να περπατήσεις και να φύγεις μακριά – λέξη λέξη – έξω απ' την γλώσσα. Εκτός του νοήματος, μέχρι το κουμπί του τοπίου – όπως θα έλεγε και ο Εμπειρικός.

Να φτάσεις πεζός μέχρι εκείνο το δέντρο. Εκείνο το όρθιο δέντρο, που ενώ στέκεται στη μέση του κάμπου *είναι* ο ορίζοντας. Είναι μέρος του τοπίου, όμως την ίδια στιγμή *είναι* και ο οριζοντάς του. *Είναι* μέρος του πίνακα και το κάδρο του ταυτοχρόνως. *Είναι* στη σκηνή του ντουζ, στο *Psycho* του Alfred Hitchcock, η δίνη του νερού που παρασέρνει τον φόνο, αλλά και την κάμερα πάνω της, με ένα βίαιο zoom in, από το οποίο αναδύεται εντέλει απρόσμενα ένα τεράστιο μάτι: του θύματος, το δικό μας, του θεατή. *Είναι* ο *κόσμος* της Margarita Terekhova στον *Καθρέφτη* του Andrei Tarkovsky. Όπως μία γυναίκα κοιτάει τα δέντρα, κοιτάει το φως. Ή μήπως όπως την κοιτάει, όπως μας κοιτάει όλους – καλύτερο – ένα δέντρο. Η πλεκτή οπτική μιας τέτοια λήψης συστροφικής *είναι* η εξέγερση, *είναι* το ποίημα.

3.

Η πόρπη λοιπόν του τοπίου – όπως θα μπορούσε να είχε πει και ο Εμπειρικός – είναι εκείνο το άγνωστο, το άφατο, το τρομερό, το αφόρητο, το κενό, το καινούργιο, το άδειο, το μοναχικό δέντρο στο κέντρο του κάμπου, *είναι* το ποίημα. Η κουμπότρυπα των λέξεων. Ένα πράγμα τελικά. Όπως ο Χέγκελ κατέληξε στην Μεγάλη Λογική ότι το πνεύμα είναι ένα οστό. Αυτό εδώ. Το άκρον άωτον του πνεύματος. Το άκρον άωτον της ποίησης είναι ένα απλό αντικείμενο, πεταμένο στον δρόμο. Απ' όπου, όμως, ξεκουμπώνει το σύμπαν. Είναι ένας δρόμος ανοιχτός πάντα προς την ανατροπή, προς την εξέγερση. Ανοιχτός, απλός, υλικός, αλλά όχι εύκολος: ένας κόμπος. Είναι αυτό που λέμε σύμπωμα, ένα πτώμα ή ένα απόκομμα. Ένα απλό τρίμμα. Ένα κνίσμα, μια οπή. Μια χαρακιά, η πρώτη γραμμή, μια γρατζουνιά ή μια πληγή. Απ' όπου χαίνει το ποίημα. Τρέχει σύγκορμο! Προς τους λειμώνες του άγνωστου...

4.

Κουμπότρυπα και κουμπί ταυτόχρονα: η πόρπη αυτή, αυτή η πληγή *είναι* το ποίημα.

5.

Δεν ξέρω γιατί, αλλά όταν σκέφτομαι την λέξη εξέγερση, μου έρχονται στο μυαλό τα τείχη. Τα οχυρωματικά τείχη. Τα βυζαντινά, τα ρωμαϊκά ή και τα συναφή ενετικά ή οθωμανικά κτίσματα που έχω δει στην Θεσσαλονίκη, στην Κωνσταντινούπολη, στην Καβάλα, στην Ρώμη, αλλά και παντού στην Μεσόγειο. Τα τείχη όχι ως μνημεία οχυρωματικά, στρατιωτικά, πολεμικά, αμυντικά, αλλά ως μνημεία εξέγερσης, ως σημεία λατρείας, ως έργα τέχνης. Στα οποία ακόμη γυρνάμε, τριγυρνάμε, τα οποία ακόμη λατρεύουμε, φροντίζουμε, συντηρούμε. Σαν εικονοστάσια, σαν εικονίσματα. Αλλιώς, ποιά ακριβώς σημασία θα είχε αυτή η γνωστή ιστορία με το σινικό τείχος, το οποίο τελείωσε, ολοκληρώθηκε, ακριβώς την στιγμή που πια δεν είχε κανένα πρακτικό νόημα; Τελείωσε ακριβώς μόλις ο φόβος των εισβολέων – των Μογγόλων – εξέλειπε. Νομίζω ότι αυτό είναι ο ορισμός του τοπίου για εμένα. Του τοπίου εξέγερσης. Και του έργου τέχνης. Του επαναστατικού σημείου της τέχνης. Του απείρου δηλαδή, του μαθηματικού απείρου, που κρύβει μέσα της. Που κρύβει μέσα του. Που κρύβει μέσα μας. Στα τείχη, σε αυτά τα τείχη, σε ένα τέτοιο αντικείμενο, άχρηστο πια, παρατημένο, μοναχικό, κρύβεται κάτι ιερό. Κάτι κοινό που μας μιλά. Κρύβεται το άγνωστο.

6.

Τα τείχη λοιπόν. Στα τείχη! Και η αρρώστια των τειχών που είναι οι πύλες. Δηλαδή οι οπές απ' όπου εισέρχονται.

Το φως ή τα νεαρότερα βέλη του μέλλοντος.

* *Ποιητής, μουσικός*